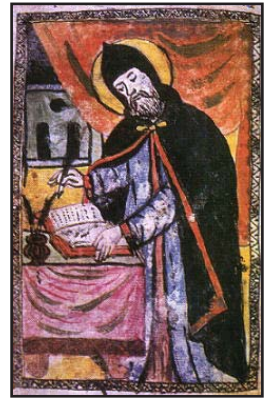

■ Ἀπὸ τὸ Ὁρθόδοξο Ἀγιολόγιο τῆς Ἀνατολῆς

Ὁ Ἅγιος Μεσρόπιος ὁ Μεταφραστὴς καὶ Ἱεραπόστολος † 19η Φεβρουαρίου

Μία σειρά ἱστορικῶν μαρτυριῶν (στὰ ἄρμενικά, συριακά, ἑλληνικά καὶ λατινικά), ἐπιβεβαιώνουν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ μας ἐκήρυξαν στὴν Ἀρμενία οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι Θαδδαῖος καὶ Βαρθολομαῖος, οἱ ὁποῖοι ἐσφράγισαν ἀμφότεροι τὸ κήρυγμά τους μὲ μαρτυρικὸ θάνατο καὶ θεωροῦνται οἱ Ἰδρυτὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀρμενίας. Χριστιανικὲς Κοινότητες εἶχαν ἐμφανισθῆ ἤδη ἀπὸ τὸ 40 μ.Χ.

Στὶς ἀρχές τοῦ Δ' αἰ., ἡ Ἀρμενία ἔγινε τὸ πρῶτο Κράτος στὴν ἱστορία, τὸ ὁποῖο υἰοθέτησε τὸν Χριστιανισμό ὡς ἐπίσημη θρησκεία.

Ὁ Τιριδάτης Γ' ὁ Μέγας (250-330), πρῶν φανατικὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν, μεταστράφηκε στὴν Πίστι χάρι στὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου, Ἐπισκόπου τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας († Μνήμη: 30ῆ Σεπτεμβρίου) καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος Μονάρχης, ὁ ὁποῖος ἐκχριστιάνισε ἐπίσημως τοὺς ὑπηκόους του, δέκα ἔτη πρὶν ἀπὸ τὴν παῦσι τῶν διωγμῶν τοῦ Γαλερίου (311) καὶ τριάντα χρόνια προτοῦ ὁ Χριστιανισμὸς νὰ γίνῃ «ἐπιτρεπομένη θρησκεία» στὴν Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία μὲ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο.

Τὰ σύνορα μεταξύ Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας
καὶ Περσίας μετὰ τὴν συνθήκη τοῦ 387.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Δ΄ αἰ. μέχρι τὰ μέσα καὶ πλέον τοῦ Ε΄ αἰ., ἐκτε-
λίσεται μία ἀπὸ τὶς δυσκολώτερες καὶ ἀποφασιστικῆς σημασίας
περιόδους τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀρμενικοῦ λαοῦ.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρμενία, ἡ ὁποία ἦταν ὑποτελὴς καὶ σύμμαχος
τοῦ Βυζαντίου, καταπατήθηκε κατὰ τοὺς πολέμους μεταξὺ Περσί-
ας καὶ Βυζαντίου.

Μετὰ τὴν ἥττα τῶν Βυζαντινῶν, τὸ ἀνατολικό, μεγαλύτερο μέ-
ρος τῆς Ἀρμενίας ἐγινε ὑποτελὴς στὴν Περσία, καὶ ἀργότερα, με-
τὴν κατάρρευσι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀρμενίας τὸ ἔτος 428, ἐνσωμα-
τώθηκε στὴν Περσικὴ Αὐτοκρατορία τῶν Σασσανιδῶν, ὡς περσικὴ
Ἐπαρχία.

Μετὰ ὁμως τὴν ἀρμενικὴ ἐξέγερσι, ἡ ὁποία κορυφώθηκε στὴν
Μάχη τοῦ Βαρτανάντζ τὸ ἔτος 451, οἱ Χριστιανοὶ Ἀρμένιοι διετή-
ρησαν τὴν θρησκευτικὴ τους ἐλευθερία καὶ παραχωρήθηκε στὴν πε-

Ἄγαλμα τῶν Ἁγίων Ἰσαὰκ
καὶ Μεσρωπίου.

ριοχὴ καθεστῶς αὐτονομίας.

Τὸ δὲ δυτικὸ τμήμα τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀρμενίας ἐνσωματώθηκε στὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ ὠργανώθηκε σὲ τέσσερα Θέματα ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανό.

Ἄν παρ' ὅλα τὰ γεγονότα αὐτά, διατηρῆται καὶ μάλιστα ἀναπτύσσεται μία βαθεῖα Χριστιανικὴ, ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία, ὡς καὶ μία πολιτιστικὴ προσπάθεια καὶ ἄνθησις, αὐτὸ ὀφείλεται ἐν πολλοῖς στὸ θεόπνευστο ἔργο τῶν Ἁγίων Ἰσαὰκ († 439, Μνήμη: 5 Σεπτεμβρίου) καὶ Μαθητοῦ αὐτοῦ Μεσρωπίου.

* * *

Ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος γέννηθηκε τὸ ἔτος 360 (ἢ 362) στὸ Χατσεκάτς τῆς ἐπαρχίας Ταρών, ἀπὸ πριγκιπικὴ εὐσεβῆ οἰκογένεια τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀρμενίας.

Ἦταν ἀνηψιὸς τοῦ Καθολικοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Χουσιὶκ († Μνήμη: 30ῆ Σεπτεμβρίου, † 348).

Ἐλαβε στὸ ἅγιο Βάπτισμα τὸ ὄνομα Μασδότος (Μασδότζ).

Ἐκαμε λαμπρὲς σπουδὲς στὰ συριακὰ καὶ ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἠκολούθησε διοικητικὴ σταδιοδρομία ὡς Γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως Χοσρόβ Δ' (387-389 καὶ 417-418), τὰ Διατάγματα τοῦ ὁποῦ μετέγραφε σὲ ἑλληνικὴ καὶ συριακὴ γραφῆ.

Ὁ Μασδότος ἐγκατέλειψε ὅμως συντόμως τὸ ἐπάγγελμα αὐτό, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ ἐξαδέλφου του Ἁγίου Ἰσαὰκ, ὁ ὁποῖος μόλις εἶχε χειροτονηθῆ Καθολικὸς¹ (387-428).

Ἀσπάσθηκε τὸν μονήρη βίο στὴν Μονή, τῆς ὁποίας προΐστατο ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ, μετονομασθεὶς Μεσρώπιος, καὶ χειροτονήθηκε Ἱερομόναχος.

Ἀνεχώρησε στὴν ἔρημο, ὅπου ἔζησε μία πολὺ αὐστηρὴ ἀσκητικὴ ζωὴ, «νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχῆ, οὐράνια χαρίσματα λαβῶν» ἐντροφῶν στὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἄν ἄργησαν νὰ ἔλθουν πλησίον του πολλοὶ μαθητές, ἐλκόμενοι ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τῆς ἀγιότητός του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔπεισαν ἀργότερα νὰ μεταβῆ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον στὴν περιοχὴ

Γκογκχθέν, στὸ βόρειο τμήμα τοῦ Βασιλείου, ὅπου ἡ εἰδωλολατρία ἦταν ἀκόμη εὐρέως διαδεδομένη.

Ὁ Ἅγιος διεπίστωσε τότε, ὅτι ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ δὲν ἦταν πλήρως ἐκχριστιανισμένο. Αὐτὸ ὠφείλετο κυρίως στὸ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς περιοχῆς δὲν κατενόουν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὴν θεία Λειτουργία, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρμενικὴ γλῶσσα δὲν διέθετε τότε γραφή, καὶ ὅλες οἱ ἱερῆς Ἀκολουθίες ἐτελοῦντο στὰ ἑλληνικὰ ἢ στὰ συριακά.

* * *

Μὲ τὴν ὑποστήριξι τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Βασιλέως Βραχμαπῶρ (389-417), ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος ἐπεχείρησε νὰ ἐπινοήσῃ μίαν ἀλφάβητο μὲ 36 γράμματα, διατεταγμένα κατὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀλφαβητικὴ σειρά.

Ὁ Βασιλεὺς μάλιστα ἐνημέρωσε αὐτόν, ὅτι στὸν νότο τῆς Ἀρμενίας, σὲ ἐπαρχίες μὲ μικτὸ ἀρμενο-ασσυριακὸ πληθυσμὸ, ἕνας Ἐπίσκοπος μὲ τὸ ὄνομα Δανιὴλ εἶχε «ἀρμενικὰ γράμματα».

Ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος ἐζήτησε νὰ τοῦ φέρουν τὴν «Ἀλφάβητο» τοῦ Δανιὴλ, τὴν ὁποία χρησιμοποιήθηκε πειραματικῶς ἀπὸ μίαν ὁμάδα εἰδικῶς ἐπιλεγμένων νέων «ἐπὶ δύο ἔτη» (κατὰ τὸν βιογράφο τοῦ Ἁγίου, τὸν Κοριούν). Ἄλλὰ ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος καὶ οἱ συνεργάτες του ἐπέισθησαν τελικῶς, ὅτι ἦταν ἀδύνατον τὰ γράμματα ἐκεῖνα νὰ ἀντιπροσωπεύσουν τὸ φωνολογικὸ σύστημα τῆς Ἀρμενικῆς, εἴτε τοὺς μεμονωμένους φθόγγους εἴτε τὶς διφθόγγους. Γιὰ μίαν ἀντιπροσωπευτικὴ Ἀλφάβητο ἔπρεπε νὰ γίνῃ μίαν ἐκ βάθρων νέα ἐργασία.

Μετὰ ἀπὸ πολλὰς ἄκαρπες προσπάθειες, τοῦ ἀποκαλύφθηκε σὲ ὄραμα μίαν προσφυῆς Ἀλφάβητος (περὶ τὸ 405), τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ καλλιγράφου Ρουφίνου καὶ ἄρχισε ἀμέσως τὴν μετάφρασι τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ Λειτουργικῶν Κειμένων².

Ἡ Ἀλφάβητος αὐτὴ ἀποτελεῖτο ἀπὸ 36 χαρακτῆρες, στοὺς ὁποίους προσετέθησαν ἄλλοι δύο μεταξὺ τῶν ΙΑ' καὶ ΙΓ' αἰώνων,

Ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος
μὲ τὸν μαθητὴ του Κοριούν.

Ἡ Ἀρμενικὴ Ἀλφάβητος.

στὴν περίοδο τοῦ ἀρμενικοῦ Βασιλείου τῆς Κιλικίας, γιὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ω καὶ τοῦ φ ξένων λέξεων στὴν Ἀρμενικὴ.

Ἡ φωνολογικὴ τελειότητά της προκαλεῖ μέχρι σήμερα τὴν κατάπληξι καὶ τὸν θαυμασμό ἐπιστη-

μόνων³ κάθε ἐθνικότητος. Ἡ πάροδος μιᾶς καὶ ἡμισυ χιλιετηρίδος καὶ πλέον, οἱ τεράστιες ἀλλαγές ποῦ συνετελεσθήσαν σὲ κάθε τομέα, δὲν κατέστησαν ἀπαραίτητη ὅποιαδήποτε σοβαρὴ μεταβολὴ στὸ σύστημά της.

Ἡ πρώτη μετάφρασις τῆς Ἀγίας Γραφῆς στὴν Ἀρμενικὴ γλῶσσα, ὠλοκληρώθηκε τὸ ἔτος 425.

Ἡ ἐπινόησις τῆς Ἀλφαβήτου καὶ ἡ συντονισμένη μετάδοσις αὐτῆς εὐνόησε τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν γρήγορην ἀνάπτυξιν Ἑθνικῆς Λογοτεχνίας.

* * *

Ὁ Ἅγιος συνέχισε ταυτοχρόνως τὶς ἀποστολικὰς τοῦ περιοδεῖες σὲ ὅλο τὸ Βασίλειον, ἐγκαινιάζων Σχολεῖα καὶ ἰδρύων Μοναστήρια. Ἐστρατολόγησε παιδιὰ μὲ ἐγγήγορον νοῦν καὶ ἀρμονικὴ φωνή, γιὰ νὰ τὰ ἐκπαιδέυσῃ στὴν νέα προφορὰ τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης καὶ στὴν μετάδοσιν λειτουργικῶν ὕμνων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ ἀυξήθηκε, οἱ ὅποιοι ἐγίνοντο μὲ τὴν σειράν τους διδάσκαλοι καὶ προετοιμαζαν μαθητές. Στὴν ὁμάδα αὐτὴ ἀνήκαν, μαζί μὲ τὸν Βιόγραφόν του Κοριούν, ὁ Ἰωάννης τοῦ Ἐγγεγγιάτς καὶ ὁ Ἰωσήφ τοῦ Μπάγκιν (οἱ ὅποιοι μετέβησαν στὴν Κωνσταντινούπολιν), ὁ θεολόγος Ἐζνὶκ Κόγμπατσου, ὁ πρῶτος ἀρμένιος ἱστοριογράφος Μωϋσῆς Χορενάτσου (410-490), ὁ Ἰωάννης Μαντακούνι, ὁ φιλόσοφος Δαυΐδ ὁ Ἀνίκητος, ὁ ἱστορικὸς Γεγκίσε (Ἐλισαῖος) καὶ ἄλλοι.

Ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμά του Ἁγίου, ὁ Κοριούν ἐπενόησε μίαν ἀλφάβητον γιὰ τὴν Γεωργιανήν. Δημιουργήθηκε ἐπίσης μίαν ἀλφάβητον γιὰ τοὺς Ἀλβανούς (κατοίκους τοῦ σημερινοῦ βορείου Ἀζερμπαϊτζάν).

Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐνίσχυσαν καὶ ἔθρεψαν τὴν χριστιανικὴν ταυτότητα καὶ αὐτοσυν-

ειδησία τῶν τριῶν Λαῶν, οἱ ὁποῖες ἐδοκιμάσθησαν τόσο ὀδυνηρὰ στὴν ἱστορία τους, καὶ ἔμειναν στὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ Παράδοσι ὡς «οἱ Ἅγιοι Μεταφρασταὶ» (Surb Targmanichk), ἡ Σύναξις τῶν ὁποίων ἐορτάζεται (μαζὶ μὲ τὸν Ἅγιο Ἰσαὰκ καὶ ἄλλους μεταγενεστέρους), τὸ Β' Σάββατο τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου.

* * *

Ὅταν συνήφθη εἰρήνη μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β' (408-430) καὶ τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν, ἓνα μέρος τῆς Ἀρμενίας ὑπεισηλθε στὴν βυζαντινὴ κυριαρχία. Ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος ἐστάλη τότε στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου συνήντησε τὸν Αὐτοκράτορα Θεοδόσιο († Μνήμη: 29ῆ Ἰουλίου) καὶ τὸν Πατριάρχην Ἅγιο Ἀττικὸν († Μνήμη: 8ῆ Ἰανουαρίου), προκειμένου νὰ τοὺς ζητήσῃ τὴν ἄδεια νὰ διαδώσῃ τὴν Ἀλφάβητόν του καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὶς ἱεραποστολικές του περιοδεῖες σὲ ὅλους τοὺς Ἀρμένιους.

Ὁ Ὅσιος Μοναχὸς καὶ ὁ συμμοναστής του Βαρδὰν Μαμικονιὰν ἔτυχαν θερμῆς ὑποδοχῆς καὶ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς τους, ὁ Ἀρμένιος Καθολικὸς ἐξουσιοδοτήθηκε νὰ ἰδρῦῃ σχολεῖα μὲ ἐξοδα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ταμείου καὶ νὰ ἀσκῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν του στοὺς Ἀρμένιους, οἱ ὁποῖοι ἐξοῦσαν σὲ βυζαντινὸ ἔδαφος.

Γιὰ τὴν εὐδῶσι τοῦ μεταφραστικοῦ ἔργου, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Μεσρώπιος ἔστειλαν κατ' ἀρχὴν στὴν Ἔδεσσα δύο ἀπὸ τοὺς μαθητές τους γιὰ νὰ μεταφράσουν ἐκεῖ ἀπὸ τὰ συριακὰ εἰς Ἀρμενικὰ τὰ ἱερὰ Κείμενα. Ἐκεῖνοι ἐπέστρεψαν κατόπιν στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου τοὺς συνήντησαν σύντομα ὁ Κοριὸν καὶ ὁ Γκχέβοντ, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν φιλολογικὴν τους κατάρτισιν εἰς ἑλληνικὰ.

Ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Βασιλεύουσα, περὶ τὸ 432, φέρνοντας μαζὶ τους τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας. Ἐπιστρέφοντας στὴν πατρίδα τους, παρὰ τὶς δυσκολίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἄρχισαν ἐκ νέου τὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς βοηθούμενοι ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον.

Στὴν Ἀμαρά, ὁ Ἅγιος Μεσρώπιος ἰδρύσῃ τὴν Α' Σχολή, ὅπου χρησιμοποιήθηκε ἡ νέα Ἀλφάβητος.

Άναμνηστικό επί των 1.600
 ετών από της εύρεσεως
 της Άρμενικής Άλφαβήτου
 από τόν Άγιο Μεσρώπιο.

Στήν τελική της μορφή, ή άρμενική μετάφρασις τής Άγίας Γραφής, ή όποία ώνομάσθηκε «ή Βασίλισσα τών Μεταφράσεων» καί χρησιμοποιείται έως σήμερον, ώλοκληρώθηκε τò έτος 434.

Με άκαταπόνητο ζήλο, ό Μεσρώπιος έδρασε ώς Ίεραπόστολος καί Διευθυντής τής «Σχολής (ή Άκαδημίας) τών Άγίων Μεταφραστών» καί διέτρεχε τς πλέον άπομακρυσμένες περιοχές καί συνένωνε τόν λαό στήν άρμονία τής Πίστεως, διατηρών καί εύνοών

ταυτοχρόνως τήν πολιτιστική του ιδιοπροσωπία.

Θεωρείται επίσης όργανωτής του Άρμενικού Μοναχισμού καί ένας από τούς μεγαλύτερους Διδασκάλους τής Έκκλησίας αύτης, ή όποία τόν καιρό έκείνο ήταν σέ πλήρη κοινωνία με τήν Όρθόδοξη Έκκλησία.

Τò έργο του, ώς καί τού Άγίου Ίσαάκ καί τού συνετού καί ειρηνοποιού Βασιλέως Βραχμσαπώρ, έγκαινίασε τόν Χρυσούν Αιώνα τής Άρμενικής Λογοτεχνίας.

* * *

Τα τελευταία χρόνια τής ζωής του έζησε τήν όδύνη τής καθαιρέσεως τού Άγίου Ίσαάκ (άπό τήν Περσική έξουσία), τόν όποίο διεδέχθη στόν Πατριαρχικό Θρόνο επί βραχύ τι διάστημα έξι μηνών, μέχρι τής Κοιμήσεως του καί τόν διαμελισμό τής Άρμενικής Έκκλησίας.

Τήν στιγμή τής Κοιμήσεός του (τήν 19η Φεβρουαρίου 439 ή 441 στό Βαγαρσαπάτ), μιá άκτίδα φωτός έν είδει σταυρού ήλθε νά τόν φωτίσει καί νά βεβαιώσει τούς Μαθητές του, ότι μετέβη στήν Χώρα τού αιωνίου Φωτός, για νά γίνη αιώνιος μέτοχος τής θείας Δόξης.

Ό Άγιος Μεσρώπιος έκοιμήθη δώδεκα έτη περίπου πρò τής Δ' έν Χαλκηδόνη Οικουμενικής Συνόδου, ή όποία άποτελεί τò όρόσημο στίς σχέσεις τών Άρμενίων με τήν Όρθόδοξη Έκκλησία.

Λέγεται, ὅτι ἡ πρώτη πρότασις, τὴν ὁποία κατέγραψε ὁ Ἅγιος Μεσρόπιος μετὰ τὴν θεόσδοτη Ἀλφάβητό του ἦτο ὁ δεύτερος στίχος τῶν Παροιμιῶν:

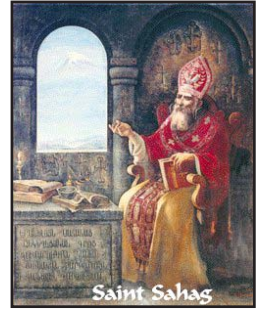
*[1 Παροιμία Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραήλ,]
2 γνῶναι σοφίαν καὶ παιδεῖαν νοῆσαί τε λόγους φρονήσεως.*

*Τῷ δὲ ἐν Τριάδι Παναγίῳ Θεῷ,
τῷ ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ,
προσκύνησις καὶ εὐχαριστία,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
Ἀμήν!*

1. Ὁ τίτλος «Καθολικός» (γενικός), δίδεται στὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ στὸν Πατριάρχην.

• Ἰσαὰκ (Sahak) ὁ Α΄, ὁ Μέγας. Περίφημος «Καθολικός» τῆς Ἀρμενίας, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ΄ αἰ. καὶ ἀποθανὼν πιθανῶς τὴν 7.9.439. Ἦταν υἱὸς τοῦ «Καθολικοῦ» Ναρσή τοῦ Μεγάλου, μαθητῆς τοῦ ὁποίου διετέλεσε ὁ Ἅγιος Μεσρόπιος. Κατεβίβασθη ἀπὸ τὸν Θρόνον τοῦ τὸ 420 ὑπὸ τοῦ Πέρσου Αὐτοκράτορος Ἰεσδεγέρδη Α΄, παραμείνας ὁμως Πνευματικὸς Ἡγέτης τῶν Ἀρμενίων. Ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ θεωρεῖται κυριολεκτικῶς ὡς *σωτήρ* τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, προσονομασθεὶς «Φωτιστῆς τῆς Γνώσεως» καὶ ἀληθῆς Πατριάρχης τῶν Ἀρμενικῶν Γραμμάτων, γνώστης τῆς ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ἦταν ἀντι-νεστοριανός.

2. Ἡ λόγια γλῶσσα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου Μεσρωπίου, ἡ λεγόμενη Κραπάρ, θὰ παραμείνῃ λειτουργικὴ γλῶσσα τῆς ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

3. Γράφει ὁ γλωσσολόγος Ἀντουὰν Μειγέ (1866-1936): «Εἶναι πασιφανές, ὅτι ἡ ἀρμενικὴ ἀλφάβητος εἶναι ἓνα ἀριστούργημα. Κάθε φθόγγος τοῦ φωνολογικοῦ συστήματος ἀντιπροσωπεύεται μετὰ ξεχωριστὸ γράμμα καὶ τὸ σύστημα εἶναι τόσο καλὰ θεμελιωμένο, ποὺ ἔχει δώσει στὸν ἀρμενικὸ λαὸ μίαν ὀριστικὴ ἀντιπροσώπευση τοῦ φωνολογικοῦ συστήματος, ποὺ ἔχει διασωθῆ μέχρι σήμερα χωρὶς καμμία ἀλλαγὴ καὶ χωρὶς καμμία ἀνάγκη γιὰ ἀλλαγὴ, γιὰτὶ ἦταν τέλειο. Ἡ λογοτεχνικὴ γλῶσσα ποὺ διαμορφώθηκε μετὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἐκφραστικότητά της ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς μετάφρασης τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει στηρίζῃ τὸν ἀρμενικὸ λαὸ, ποὺ τῆς ἔχει μείνει πιστός».